

La cigarreta de Gabriel Ferrater (8 de 10): anar de putes o al teatre en català

Gabriel Ferrater va traduir, al català, teatre, concretament, els dos primers actes de *Coriolà* de William Shakespeare, com apunta Enric Blanes al seu magnífic blog. I, alhora, el poeta de Reus confessa que va anar de putes en català al seu *In Memoriam*, concretament, a ca la Sol, "la casa de senyores preferida per la classe acabada i intel·lectual", segons el periodista Josep Ferrer i Roigé, que va escriure una sèrie de sis articles sobre els prostíbuls de l'època a la ciutat del jove Biel Ferrater, resumits per Marc Busquets a l'article *El negoci del sexe a Reus als anys trenta*. Segons Xavier Amorós, Josep Ferrer i Roigé fou un periodista sempre en llengua catalana i durant la República fou el corresponsal des de Reus del diari barceloní *La Humanitat*.

Dic tot això perquè aquestes vacances d'hivern tenia ganes d'anar, amb bona companyia, al teatre a Barcelona (a Reus, hi vaig de tant en tant, al Bartrina, al Fortuny, a la Santa Llúcia o al Bravium que rebrota sempre i sobreviu als seus il·lusos enterradors, com deixà escrit Francesc Pujols del pensament català) i tot aquest entrellat de referències miren d'introduir una reflexió crítica sobre la invasió, a la cartellera recent (d'ara mateix i la que vindrà), del teatre en castellà a Barcelona (i a Reus i arreu de la nació?, també!) a propòsit de la programació de l'obra *Prostitución* al TNC i la recepció que n'ha fet la crítica teatral del país.

L'enfocament de les crítiques sobre aquesta obra és eminentment sociològic, no teatral, i sense sentit nacional, com en el cas de Bernat Puigtobella a *Núvol* o *Violeta Julbe* al setmanari *El Temps*. Perquè aquest és el problema: que no és de teatre, del que parlen, sinó que fan un text crític sobre una obra que consideren un document d'interès sociològic global i això es pot fer en un documental de *30 Minuts* o *Sense Ficció* o en un programa de reportatges de ràdio de la *Corpo...* Però el teatre de text és eminentment llengua. I per això rellisquen quan diuen (o no diuen) que no es podria fer en català...

Tenim prou tradició teatral de registres informals, vulgars i estripats en català? Sí! I prou creadors bons per a fer-ho versemblantment en català hic et nunc? També! Discrepo que una directora del TNC com Carme Portaceli vagi a les espanyolíssimes produccions del Teatro Español de Madrid, de la qual fou directora, i les importi per a proposar al públic català una reflexió sobre la prostitució com si a Catalunya no en tinguéssim, de putes, de dramaturgs, d'actrius! Que s'espavili i que s'arrisqui a fer l'encàrrec a algú d'aquí en la llengua d'aquí! Que per això cobra una bona nòmina del TNC com abans la cobrava del TEM, dos teatres de dues nacions diferents. Una directora que desestima propostes com la programació al TNC de l'esplèndid *Tirant lo Blanc* en català versionat per la directora teatral Eva Zapico al Teatre Rialto de València, que vaig ressenyar oportunament a *Núvol*, però que no dubta a portar-nos teatre espanyolíssim de Madrid.

Va de putes? Sí, però va del Teatre Nacional de Catalunya, entesos? Voleu teatre realista? Per *Robadors* o *Sant Antoni*, no hi ha castellà, hi ha xinès, romanès, urdú i altres llengües... i l'espanyol, a mitges. Són les explotades, sí. Les prostitutes "espanyoles" o catalanes potser han desaparegut gairebé del mapa. Per tant, es podria fer en català? I tant! La llengua crea ficcions teatrals versemblants si se sap usar amb bon ofici de dramaturg. Potser es podria fer amb totes aquestes llengües, fins i tot, per a ser més realista, si ho voleu, i sobretitulat en llengua catalana, la llengua que hauria de presidir tota la programació del Teatre Nacional de Catalunya, Nacional de Catalunya. Però compte amb el realisme perquè aleshores a TV3 fan sèries bilingües o pel·lís directament en espanyol. Sobre "realisme acadèmista", rellegiu les poètiques de Pere Calders (per molts anys!). I de Gabriel Ferrater (per molts anys, també!), que ja va deixar escrit als

versos 311-316 de *Poema inacabat* que al primer poema d'*On he deixat les claus*, de J. V. Foix, hi ha més realisme que en tota la literatura pseudoesquerranosa de la *gauche divine*.

Per tot això coincideixo molt més amb Jordi Marrugat, Bernat Dedéu, o amb Andreu Sotorra: (especialment, els quatre darrers paràgrafs de la seva crítica.). És una vergonya (per la llengua, vull dir) la cartellera teatral recent, actual i futura a Barcelona: TNC Gran i Lliure Gràcia, amb programació en espanyol a dojo. Al Teatre Lliure, l'espectacle del Lliure de Gràcia: *Casa*. Però a l'Espai Lliure de Montjuïc, també en castellà xapurtejat amb català: *José y la Barcelona disidente*, de la companyia La Línea, evidentment, més espanyol que català (gairebé zero). I això sumat a tots els grans teatres amb musicals en espanyol. És a dir, el 80/90% de l'aforament ha estat ofert aquest desembre de l'any 2021 en espanyol. *Prostitución* ja ha acabat al TNC (va acabar el 23). I el *Casa* del Teatre Lliure va haver d'acabar abans per culpa del coronavirus. En tot cas, al TNC, en ve algun més en castellà. Pel que fa al 80/90% ,continua sent correcte. I el que encara vindrà! La cartellera de futur del Teatre Romea, i la del Goya també, per exemple, en van plenes d'aquí a fi de temporada. Però aquests són privats, de Focus.

Certament, també cal tenir en compte que, en aquest moment, les restriccions han abaixat fins al 70% la capacitat d'ocupar sales i que els casos de coronavirus fan abaixar el teló en el moment menys pensat (El *Billy Elliot* del Teatre Victòria, per exemple, ha hagut de cancel·lar totes aquestes festes, almenys, fins a fi d'any, i és un dels que té més anticipada). I hi ha altres cancel·lacions que han fet 10 dies de quarantena (Beckett, Poliorama, Maldà...). De tota manera, tot això no invalida gens ni mica la tesi suara plantejada (aleshores era tal vegada hipòtesi, ara ja és tesi absolutament demostrada) del meu article ni la referència del 80/90% en castellà en aquest moment a la cartellera teatral barcelonina recent. També, si repassàvem la programació del 1r semestre del Teatre Fortuny de Reus, la presència de l'espanyol hi és considerable. Olé!

A més de beure, Gabriel Ferrater va tenir el vici de fumar: "Mai no hi ha hagut un moviment separatista propi i autèntic. Però voldria explicar-te una cosa molt banal, que tanmateix podria fer-te entendre millor el problema. Després de la guerra, quan el tabac només es trobava de contraban, i no als estancs sinó als bars, quan entrava en un bar per comprar tabac, parlava català. Encara que sabés que el barmán era espanyol, jo parlava català. Perquè, si jo parlava català, ell em donava tabac; si jo, en canvi, parlava espanyol, ell podia creure que jo era policia. I tu ja entens el que vull dir. Un poble que no té policies ni agents del fisc -eren tots espanyols-, que no té governants, és un poble ocupat. No en vull fer una tragèdia -una cosa que detesto, potser més que cap altra en el món, és el nacionalisme: nacionalisme català, nacionalisme espanyol, nacionalisme europeu, nacionalisme occidental... detesto tots els nacionalismes-; però això no obsta perquè a Catalunya hi hagi una situació anormal". Aleshores i encara ara.

Biel Ferrer Puig és filòleg i professor de Llengua Catalana i Literatura a l'institut Gabriel Ferrater de Reus.